

фіксовано у сорту 'Колонія' (99–100%). Після 24 місяців зберігання встановлено істотне зниження схожості, найбільш виражене за умов зберігання у звичайних сховищах (до 10% відносно показників дев'ятого місяця). Водночас за зберігання в полімерних рукавах зниження було менш інтенсивним (3–5%), а рівень схожості становив 95–97%.

Узагальнення отриманих результатів свідчить, що максимальні значення енергії пророс-

тання характерні для сорту 'Матрікс' (до 95%), тоді як найвищу схожість відзначено у сорту 'Колонія' (до 99%). Доведено, що високі посівні властивості зерна зберігаються протягом 3–12 місяців з подальшим поступовим їх зниженням. Встановлено, що за тривалого зберігання більш ефективним є використання полімерних рукавів, які забезпечують кращу збереженість посівних показників зерна пшениці озимої.

УДК: 633.1, 633.13

Ящук Т. С., канд. с.-г. наук, с. н. с.

Самець Н. П., наук. співробітник

Грицевич Ю. С., мол. наук. співробітник

Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІСГ Карпатського регіону НААН

*e-mail: nataliyasamets@gmail.com

ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОРТІВ ВІВСА ПОСІВНОГО (ЯРОГО) ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ

Овес посівний (*Avena sativa* L.) – багатоцільова зернова культура, яка вирощується на зерно, корм, фураж і соломі на більш ніж 9 мільйонах гектарів у всьому світі. Головними виробниками і продавцями вівса на зовнішніх ринках останніми роками є країни Європейського Союзу і Канада. Вони виробляють до 70% культури в усьому світі і формують світові закупівельні ціни. За ними слідує: Австралія (8,2%), США (4%), Бразилія (3%), Чилі, Аргентина і Україна.

Урожайність вівса у світі є найвищою в таких країнах (т/га): Ірландія – 8,10; Нідерланди – 5,85; Швейцарія – 5,63; Нова Зеландія – 5,51; Бельгія – 5,23; Люксембург та Чилі – 5,16; Данія – 5,02; Англія – 4,97; Швеція – 4,66; Франція – 4,60. Середня урожайність в Україні складає 2,32 т/га.

Хоча протягом століть овес багато важив у сільському господарстві України, але за останні двадцять років обсяги виробництва мають тенденцію до зниження. Максимальні показники виробництва були зареєстровані в 1994–1995 роках, далі ж – почали значно зменшуватися, як і урожайність. Ціна на овес в Україні стала також величиною непостійною. Провідне місце в галузі зайняло виробництво таких олійних культур, як: соняшник, ріпак і соя. Максимальні площі під вівсом спостерігаються в західних і північних регіонах, серед яких: Чернігів, Житомир, Львів, Волинь, Рівне. У цих областях зосереджено до 65% виробництва всього вівса в Україні.

Велика частина українського вівса надходить на світовий ринок у вигляді продуктів переробки зернових злаків. Більшість цього товару закуповують країни Північної Америки, Азії та ЄС. Експорт готової продукції з вівса та посівного матеріалу є доволі перспективним напрямом у майбутньому. Лишається відкритим питання: як же надалі зміниться ціна на український овес? Як вищезазначено, рентабельність виробництва вівса поступається олійним культурам, але все-таки вирощування володіє великим потенціалом розвитку. При цьому не варто ігнорувати оптимізацію: впровадження інновацій, кращих

сортів посівного матеріалу, вдосконалення технологій культивування. Безсумнівно, невдовзі овес стане перспективною культурою, адже його важливу роль в раціональному харчуванні та сприянні здоровому способу життя важко не помітити.

Сорти вівса різного регіонального походження різняться щодо морфологічних ознак та особливостей формування урожайності та якості зерна, що обумовлює потребу додаткових досліджень щодо специфічності росту та розвитку рослин вівса в різних зонах його вирощування.

Так, до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні станом на 20.01.2026 р. внесено 37 сортів вівса посівного, з них 3 сорти – вівса голозерного, які рекомендовано для вирощування в Лісостеповій, Степовій та Поліській, зонах України. Овес посівний (ярий) представлений сортами української селекції (26), німецької (3), канадської (2), французької (1), чеської (1) та польської (1).

Дослідження з оцінки впливу ґрунтово-кліматичних умов на ряд сортів вівса посівного (ярого) вивчали у 2024–2025 роках у Тернопільській державній сільськогосподарській дослідній станції ІСГ Карпатського регіону НААН. Основний критерій оцінки – показники продуктивності. Для дослідження були вибрані сорти лише вітчизняної селекції. Вивчали шість районованих для зони Західного Лісостепу сортів вівса посівного. Сорти: 'Малахіт' і 'Стерно' – ДУ Інституту зернових культур НААН України; сорт 'Авгол' – Інституту землеробства і тваринництва західного регіону Української академії аграрних наук; 'Амар', 'Андрій', 'Артур' – Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН України.

Ґрунти дослідної ділянки – чорноземи глибокі малогумусні середньосуглинкового механічного складу. Вміст гумусу становив 3,52%, гідролітична кислотність – 2,21 мг екв./100 г сухого ґрунту. На дослідних полях характерна низька забезпеченість ґрунту лужногідролізованим азотом, підвищена забезпеченість фосфором та калієм.

Агротехніка на дослідних ділянках загальноприйнята для умов Тернопільської області. Попередник – конюшина лучна.

Закладку польових дослідів, догляд і спостереження за посівами виконували відповідно до методичних вказівок з проведення польових дослідів з вивчення технологій вирощування зернових колосових культур.

Поруч з дослідом розміщений агрометеорологічний пост, який функціонує з 1955 року, де проводяться безперервні метеорологічні спостереження за температурою повітря, характеристиками вологості повітря та опадами.

Погодні умови, які склалися у період вегетації вівса посівного (ярого), у роки досліджень в основному, сприяли росту і розвитку рослин, хоча

і були певні відхилення в окремі періоди, як по температурі повітря, так і за кількістю опадів.

За результатами двохрічних досліджень найвищу середню урожайність серед шести досліджуваних сортів вівса отримано у сорту 'Амар' – 4,28 т/га. У двох інших сортів – 'Андрій' та 'Амар' – врожайність коливалась від 3,86 до 4,16 т/га. Деяко нижчу продуктивність одержано в сортів 'Малахит' (3,61 т/га) і 'Стерно' (3,80 т/га), та найнижчу – в сорту 'Авгол' (3,50 т/га).

Таким чином, відстежується чітка сортова специфічна реакція вівса (ярого) посівного під впливом чинників ґрунтово-кліматичних умов, що дає можливість повною мірою реалізувати генетичний потенціал продуктивності для отримання високоякісного посівного матеріалу.